

Museale molenvondst

Lichtgevende molenspeldjes in oorlogstijd

In mijn molencollectie bevinden zich vier speldjes in de vorm van een molen, die in het oorlogsjaar 1940 werden uitgegeven. Dit gebeurde door de stichting Winterhulp Nederland (WHN), die op 22 oktober 1940 door rijkscommissaris Seyss-Inquart werd opgericht. Alle Nederlandse burgemeesters werden benoemd tot plaatselijke directeuren. Deze stichting was bedoeld om 'behoefte Nederlandse staatsburgers zonder aanzien des persoons hulp en ondersteuning te verschaffen'. Dit laatste klopte echter niet, want gehandicapten en bejaarden kwamen niet voor verzorging in aanmerking. De WHN gaf waardebonnen uit waarmee de begunstigde levensmiddelen, kleding, schoeisel en brandstoffen kon kopen. De waardebonnen mochten niet tegen contant geld ingewisseld worden. Winkeliers en handelaren waren verplicht de bonnen als betaling aan te nemen.

Daarnaast werden één keer per maand in het hele land collectes gehouden. Onder de collectanten bevonden zich veel Duitsgezinde lieden en NSB'ers, die door de partijleiding waren aangespoord om zich voor dit werk op te geven. De collectes waren bij de Nederlanders niet erg populair. Er werd dan ook regelmatig opgeroepen niets te geven aan de NSB'ers. Op de posters waarmee reclame werd gemaakt voor de winterhulp, werd nogal eens de tekst 'Nog geen knoop van mijn gulp voor de winterhulp' geklad. De loterijen daarentegen waren wel populair, omdat de goklust het nogal eens won van de principes.

POSTER VOOR DE COLLECTE OP 29 EN 30 NOVEMBER 1940, WAARBIJ DE GEVER EEN LICHTGEVEND MOLENTJE KREEG.

Millioenen molentjes wachten op koopers

Volgende week vrijdag en zaterdag zullen de collectanten, voorzien van kussens met molentjes, een aanval doen op de burgers der Nederlanden ten bate van de "Winterhulp"

Lichtgevende speldjes voor de W.H.N.

TEN BATE VAN DE STICHTING WINTERHULP NEDERLAND zullen op 29 en 30 November bovenstaande lichtgevende speldjes worden verkocht.

Om het geven bij collectes te stimuleren werden er speldjes gemaakt, die aan de gevers werden uitgereikt. Met deze speldjes werd ingespeeld op sentimenten en nationale gevoelens. Zo werden er series uitgegeven met afbeeldingen van sprookjes, bloemen, verkeersborden, klederdrachten, historische figuren, kerstversieringen, verbeeldingen van het Nederlandse lied en luciferboekjes, waardoor ze voor velen toch populaire spaarobjecten werden.

De molenspeldjes

De eerste collectie speldjes die in Nederland door de WHN werd uitgegeven, waren lichtgevende molentjes. De molentjes werden in verschillende vormen uitgege-

ven en werden gemaakt van galaliet (melksteen; kunsthoorn), bakeliet en metaal bestreken met lichtgevende verf. Door verschillende bedrijven (onder andere Philips) en particulieren werden vele miljoenen exemplaren vervaardigd.

De meeste Nederlanders wilden de speldjes helemaal niet en men zei: "Alleen NSB'ers lopen met molentjes." De collecte werd dan ook geen succes, zodat men met veel speldjes bleef zitten. Tijdens de collecte op 17 en 19 oktober 1942 werden de molenspeldjes opnieuw aangeboden en toen vonden ze massaal aftrek. Het feit dat de molentjes lichtgevend waren, werd door velen als ideaal gezien, om tijdens de verduisteringstijd te dragen. En zo liep men letterlijk en figuurlijk toch met molentjes. Andere speldjes werden gemaakt van hout, terracotta, karton, waspapier, kunststof en halfedelstenen die geschikt waren om tot kleine broches omgewerkt te worden. Totaal werden rond 1,3 miljard van deze kleine kunstwerken door het Winterhulpwerk verkocht. De collectes begonnen elk jaar in oktober en duurden tot april. In latere jaren waren ze steeds minder vrijblijvend, zo werd er gecontroleerd of iemand gaf en hoeveel. De laatste collecte werd gehouden op 4 en 6 maart 1944.

Reeds in de eerste oorlogswinter werd er een spotlied met vier coupletten geschreven op "Winterhulp Nederland" (op de wijze "Piet Hein").

Bronnen:

Wikipedia

<http://www.hinkepink.nl/winterhulp.htm>

BOVEN EN ONDER:
DRIE VOORBEELDEN VAN DE
LICHTGEVENDE MOLENTJES
UIT MIJN COLLECTIE